

Dr. Vida Sándor*

A MAGYARORSZÁGI VÉDJEGYOLTALOM TÖRTÉNETE

A magyarországi védjegyoltalom történetét általában 1890-től, az első védjegy törvény hatálybalépésétől számítják.

Ez annyiban helytálló, hogy a „független” magyar Országgyűlés – az Osztrák–Magyar Monarchia idején – tényleg az 1890. évben fogadta el az első magyar védjegy törvényt.

Ugyanakkor azonban helytelen lenne elhallgatni, hogy a Magyarországra is kiterjedő hatályú 1858. évi osztrák védjegy törvény alapján létezett nálunk védjegy jog, s lajstromoztak magyar eredetű, valamint nagyszámú osztrák eredetű védjegyet.

Ezért úgy gondolom célszerű ezt a visszpillantást az 1858-as évvel kezdeni.

I.

Az 1858. évi osztrák védjegy törvény (Gesetz zum Schutze der gewerblichen Marken und anderen Bezeichnungen¹) célja preambuluma szerint az ipar és a fogyasztók védelme a védjegyek és egyéb megjelölések visszaélészerű használatával szemben. Ez a törvény csupán az ábrás védjegyek (*Sinnbilder, Vignetten* stb. – 1. §) számára tette lehetővé a lajstromozást. A betűk, szavak, számok védjegykénti lajstromozását a törvény kifejezetten kizárta (3. §). Az oltalom – hasonlóképpen a jelenlegi helyzethez – áru fajtákhoz volt kötve, a védjegy jogosul-tat kizárólagos használati jog (*Alleinrecht*) illette meg (4. §).

A védjegy a vállalathoz volt kötve, jogutódlás esetén (kivéve az özvegyet vagy a kiskorú örökös-t) a védjegyet az új tulajdonos nevére kellett átírni, ennek elmulasztása esetén a védjegy jog megszűnt (5. §).

A törvény hatálya kiterjedt a csomagoláson, tartályokon, burkolaton elhelyezett megje-lölésekre is (7. §).

A védjegy lajstromozása iránti kérelmet a vállalat működési helye szerinti kereskedelmi és iparkamaránál kellett benyújtani két példányban. Az első példányt a lajstromhoz mellé-kelték, a második példányt igazolással ellátva visszaadták a félnek (9. §).

A kizárólagos jog a bejelentés napjától és órájától kezdve illette meg a bejelentőt. Ehhez igazodott az elsőbbségi igény is, ha ugyanazt a védjegyet többen jelentették be (12. §).

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda

¹ Reichs-Gesetz-Blatt (Oesterreich), 1858, p. 688.

A védjegy jog megsértésének (*Eingriff*) minősült a védjegy önkényes átvétele, utánzása, valamint az ily módon jogsértően megjelölt áruk árusítása (*Verschleiss*). A sértett kárigényét a polgári törvény alapján érvényesíthette (15. §).

A jogsértő védjegyutánzással azonos elbírálás alá esett a név, cég, üzleti címer, üzletnevezés átvétele (17. §).

Ha a jogsértés tudatos (= szándékos – V. S.) volt, akkor a büntetőtörvény alapján pénzbüntetés kiszabásának volt helye (18. §).

Visszaesés esetén a pénzbüntetés összege megkétszerezhető volt. Újabb visszaesés esetén a pénzbüntetés mellett egy héttől három hónapig terjedő elzárás is elrendelhető volt (19. §).

A pénzbüntetésekből származó bevételek az elkövetés helyének szegénykasszáját illették (22. §).

A jogsértések miatti eljárások az elsőfokú közigazgatási hivatal (= *politische Verwaltungs-Behörde*) hatáskörébe tartoztak. Kártérítési ügyekben a polgári bíróságok jártak el (23. §).

Büntetőeljárás, hacsak a törvény másként nem rendelkezett, a sértett indítványára indult (24. §).

Ha két védjegy összehasonlítása vált szükségessé, akkor a hatóság szakértőt hallgatott meg, aki szakvéleményét a felek bevonásával készítette el (25. §).

A sérelmet szenvedett fél kérhette, hogy a jogsértő árukat előzetesen foglalják le vagy zárolják (26. §).

Kifejezetten érdekes az az átmeneti rendelkezés, amely a törvény hatálybalépésekor már használt védjegyekről rendelkezett: ezeket fél éven belül lajstromoztatni kellett (28. §). Ha pedig többen használták ugyanazt a védjegyet, s azt többen lajstromoztatták, akkor az illetékes közigazgatási hatóság bizonyítási eljárás alapján döntötte el, hogy a továbbiakban kit illet a kizárólagos jog. Az Osztrák Birodalom azon országrészei (*Landesteile*) tekintetében, ahol a törvény hatálybalépése előtt már vezettek védjegylajstromot, ez utóbbiba történt bejegyzés volt irányadó – hacsak egyéb megfontolások nem szóltak ez ellen. Ha pedig az azonos védjegyet használó személyek egyike sem tudott korábbi használatot bizonyítani, akkor sorsolással döntöttek (29. §).

Ha e legutóbbi megoldás (különösen a sorsolás) mai szemmel nézve régimódinak is tűnik, azt el kell ismerni, hogy a jogszabályalkotó az akkoriban elképzelhető lehetséges tényállások szabályozására törekedett.

A törvényt *Ferenc József* mint Ausztria császára, Magyarország és Csehország királya, Lombardia és Velence királya stb. saját kezűleg írta alá.

Mai szemmel nézve ennek az „első” védjegy törvénynek figyelemre méltó hiányossága volt: szavak nem voltak oltalmazhatók, az árukat, amelyeken a védjegyet használni kívánták, nem kellett meghatározni, az oltalmi idő korlátlan volt.

A magyarországi joggyakorlatról szólva nem meglepő, hogy az 1848–1849. évi szabadságharc bukása utáni nemzeti gyász és abszolutizmus (önkényuralom) idején – amelyről

Jókai Mór Új földesúr c. regénye² alapján tudunk fogalmat alkotni – a védjegybejelentések száma roppant alacsony volt: eleinte évi egy-két magyar eredetű védjegyet jelentettek be, s a magyar eredetű védjegybejelentések száma csak 1875-ben érte el az évi tízet, majd rohamos emelkedés kezdődött, 1878-ban már évi 43 magyar eredetű védjegybejelentést nyújtottak be.³ (A Magyarországon benyújtott osztrák eredetű védjegybejelentések száma évi átlagban ennek mintegy tízszerese volt).

A politikai környezet mellett a gazdasági környezet még közvetlenebb hatást gyakorolt a magyar eredetű vállalatok védjegybejelentéseire, az 1867. évi kiegyezést követő időszak (az első világháborúig) gazdasági virágkor volt: a bruttó hazai termék (GDP) 1867 és 1913 között 2,4 milliárd koronáról 8,1 milliárdra emelkedett. Országos társadalmi nyomásra 1881-ben kezdetét vette az állami ipartámogatás, amelynek fő formája az új iparvállalatoknak nyújtott 15 évi adómentesség volt, amihez korszerű gépek behozatala esetén vámmentesség járult. Ezt az időszakot a (vállalat-) „alapítási láz” jellemezte.⁴

II.

Az 1867. évi kiegyezést követő dualizmus (Auszria–Magyarország) idején a gazdasági fejlődést elősegítő jogalkotás lendületet vett: a kereskedelmi törvény, a Büntető Törvénykönyv után sorra került a védjegyjog, valamint a szabadalmi jog is. Az 1890. évi II. tv.-vel kihirdetett védjegy törvény ugyanakkor szó szerinti fordítása az évben hatályba lépett osztrák védjegy törvénynek.⁵ Mai nyelvhasználattal jogharmonizációról lehetne beszélni.

Ez akkoriban – ahogy napjainkban sem – nem volt titok, a törvény indoklása azzal kezdődik, hogy „... a magyar kormány őfelsége többi királyságának és tartományainak kormányával az előterjesztett törvényjavaslatban állapodott meg ...”

Ugyanakkor ez nem jelentette, hogy e törvényjavaslat előterjesztését csupán gyenge fordítási tevékenység előzte volna meg, bár az Országgyűlés előtti vitában *Polónyi Géza* képviselő a törvényjavaslat „ritka rossz magyarságát” kifogásolta.⁶ A történeti igazság kedvéért a Közgazdasági Bizottság⁷ jelentéséből idézem a következőket:

² Példa erre az öreg Garanvölgyi, aki „komáromi passzussal” visszatérhetett ugyan kifosztott birtokára, de amikor megtudja, hogy a dohánydoboz közepén ott az osztrák kétfejű sas, lemond a dohányzásról, majd lemond a borivásról is, hogy ne kelljen adót fizetnie, ezután eláll attól, hogy a szomszéd faluba utazzon, mert ehhez a megyei közigazgatás engedélye szükséges stb.

³ Kimutatás az 1858–1886 év végéig belajstromozott összes védjegyekről. Melléklet az 1890. évi II. tv. indokolásához. Corpus Juris Hungarici CD.

⁴ Magyarország története (főszerk.: *Romsics Ignác*). Budapest, 2010, p. 678.

⁵ Reichsgesetzblatt (Wien), 1890, p. 11.

⁶ *Dr. Kósa Zsigmond: A magyar védjegy-, mustra- és modell-oltalomról szóló törvények*. Budapest, 1899, p. 9.

⁷ Az 1887. szeptember 26-ára hirdetett Országgyűlés Nyomatványai, 632. szám.

„Mind az ipari termelés, mind pedig a kereskedelmi forgalom mai napság nemcsak a nagy nemzetközi verseny behatása alatt állanak, hanem azok az állam belterületén is a legerősebb versenyzésre vannak készítetve. S ezen erős verseny elég gyakran illoyalis eszközökkel is jelentkezik és a termelő iparos szellemi tulajdonának megsértésétől sem riad vissza. Mi sem természetesebb tehát, minthogy az ipari tulajdon hatályos jogvédelme a culturállamok egyik fontos és kötelességszerű feladatát képezi.

A jelen törvényjavaslat az ugynevezett ipari tulajdon védelmét célzó törvényes intézmények korszerű reformjában, megnyitó és első fontos lépésnek tekintendő, melyet a t. szakminister úr részéről tett nyilatkozat szerint a szabadalmi ügy és a minta-védelemről szóló törvényjavaslatok kellő egymásutánban fognak követni.”

Ugyanakkor téves volna annak feltételezése, hogy az így harmonizált törvényjavaslatot az Országgyűlés⁸ egyhangúlag elfogadta volna: *Polónyi Géza* ellenzéki képviselő közjogi kifogást, valamint az Osztrák Állammal való közösség elleni tiltakozását jelentette be, majd paragrafusról paragrafusra haladva elemezte a törvényjavaslat hiányosságait. Néhány kérdésben az idő valóban őt igazolta. A vitában *Baross Gábor* és *Szilágyi Dezső* miniszter és néhány más képviselő védte meg a törvényjavaslatot.

Jogtörténeti szempontból ennél alighanem fontosabb annak egybevetése, hogy az 1858. évi osztrák védjegy-törvényhez viszonyítottan az 1890. évi „harmonizált magyar” védjegy-törvény milyen többletet jelentett. A leglényegesebb újdonság a tízéves oltalmi idő bevezetése volt (16. §). E vonatkozásban a törvényjavaslat indokolása azt mondja, hogy ez „egészen új intézkedés... Ezen intézkedés szükségessé vált azon tapasztalás folytán, hogy a védjegy oltalmát élvező vállalatok, megszűnés esetén vagy amikor a védjeggyel többé nem élnek vagy esetleg újak jegyeztetnek be, ezen körülményt rendszeresen nem jelentik be és így a védjegy lajstroma felhagyott védjegyek oly tömegével van terhelve, melyeket folytonosan nyilvántartanak ugyan, de amelyek tényleg nem is használhatók...”

A törvény néhány további korszerűsítése:

- több védjegy bejegyzésének lehetősége ugyanazon kérelmező nevére (8. §);
- az áruk megjelölése a lajstromozási kérelemben (14. §);
- központi védjegylajstrom felállítása a kereskedelemügyi minisztériumban (17. §);
- értesítés a bejelentő részére korábbi ütköző védjegyekről (18. §);
- külföldi védjegyek oltalma viszonyosság esetén (32. §).

Ez utóbbi kapcsán megjegyzem, hogy a törvényjavaslat indokolása szerint már fennálltak a következő államközi megállapodások: Észak-Amerikával az 1872:XIV. tc. szerinti egyezmény, Oroszországgal az 1875:XI. tc.-ben foglalt nyilatkozat, Németországgal az 1875:XVII. tc. szerinti nyilatkozat, Nagy-Britanniával az 1877:XVIII. tc. szerinti szerződés, Olaszor-

⁸ Az Országgyűlés előtt lefolyt kétnapos vitát részletesen ismerteti *Kósa*: i. m. (6), p. 7.

szággal az 1879:I. tc. szerinti szerződés, Belgiummal az 1880:XXII. tc. szerinti egyezmény, Spanyolországgal az 1881:XVI. tc. szerinti egyezmény, Franciaországgal az 1884: VI. tc. szerinti egyezmény, Svájjal az 1886:IX. tc. szerinti egyezmény, Németalfölddel az 1887:XL. tc. szerinti egyezmény.

Az 1890. évi II. védjegy törvényt rövidesen módosították, korszerűsítették. Nevezetesen az 1895. évi XVI. tv. lehetővé tette a (csak) szavakból álló megjelölések lajstromozását (1. §), beleértve azok különös írásmóddal történő megjelenítését is (2. §), kiterjesztette a törlési okokat: *a*) a korábbi védjeggyel összetéveszthető későbbi védjegyre (3. §), *b*) a lajstromozás nélküli használat eredményeként ismertté vált korábbi megjelölésekre a későbbi védjegyekkel szemben (4. §), a törölt védjegy pedig harmadik személy javára csak két év elteltével vált újra lajstromozhatóvá (7. §).

A szóvédjegyek oltalmának lehetővé tételéről a korabeli kommentátor⁹ azt mondta, hogy ezek tekintetében „a modern forgalmi törvényhozás egyik legfinomabb fejleményével, intézményével állunk szemben. A szóvédjegy a nyelvet, mint közvetítő organizmust veszi segítségül arra, hogy bizonyos egyéni érdekeknek szolgáljon.” E megállapítással száz esztendő múltán is egyet lehet érteni.

Az ezt követő, a védjegy jogot is érintő fejlemény az 1908. évi XII. tv. hatálybalépése volt, amely az Osztrák–Magyar Birodalmi Tanácsban képviselt királyságokkal a kölcsönös kereskedelmi és forgalmi viszonyok szabályozása tárgyában 1907. október 8-án kötött államszerződést iktatta törvénybe. Ez véget vetett az úgy közjogi, mint gazdasági szempontból a magyar érdekekre káros, visszas helyzetnek azáltal, hogy védjegyügyekben a magyar törvényhozás számára visszaszerezte az önrendelkezési jogot. Ez azt jelentette, hogy a magyar törvényhozás védjegyügyekben függetlenné vált Ausztriától. Ennek következtében a külföldi védjegyeket 1908. január 1-jétől Ausztriától függetlenül kezelték, azokat külön-külön kellett lajstromoztatni Magyarországon, illetve Ausztriában.¹⁰ Nem véletlen, hogy a korabeli kommentátor leplezetlen lelkesedéssel számol be erről a fejleményről. Minthogy Magyarország a Párizsi Uniós Egyezményhez, valamint a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz 1909. január 1-jei hatállyal csatlakozott, kézenfekvő, hogy az előzőekben ismertetett közjogi rendelkezés az ezeket a csatlakozásokat megelőző jogi rendcsinálást szolgálta.

Az 1890. évi védjegy törvény alapján gazdag joggyakorlat bontakozott ki: a Szász-féle¹¹ védjegy jogi döntvénytár a kereskedelmi miniszternek a törvény hatálybalépését követő első húsz évben hozott határozatai közül 862 ügyben hozottat ismertet. A több mint százszáz-

⁹ Dr. Bányász Jenő: Az áruvédjegy és mintaoltalmi jog kézikönyve. Budapest, 1910, p. 5.

¹⁰ Bányász: i. m. (9), p. 14.

¹¹ Dr. Szász János: Védjegy jogi döntvénytár. Budapest, 1911.

tendő jogesetek némelyikének szereplője napjainkban is ismert: TÖRLEY pezsgő, HUNYADI JÁNOS keserűvíz, SINGER varrógép.

Az 1890. évi védjegy törvény következő módosítására az 1913. évi XII. tv.-ben került sor. Ennek lényeges újdonságai az alábbiak.

A megkülönböztetőképesség vizsgálatánál a védjegy használatának időtartamát figyelembe lehet venni (2. §), burkolt utalás azokra a külföldi védjegyekre, amelyek oltalmát nemzetközi szerződés biztosítja, valamint annak meghatározása, hogy védjegyügyekben a viszonyosságot a kereskedelemügyi miniszter állapítja meg (6 §), továbbá a külföldi védjegy-jogosultak képviseleti kényszerének előírása (7. §).

Az első világháborút követően további korszerűsítés történt: az 1920. évi XXII. tv. lehetővé tette az együttes védjegy (kollektív védjegy) oltalmát is. A korabeli kommentátor szerint ez a törvény az azonos tárgyú német védjegy törvénynek a szinte szó szerinti fordítása volt.¹² Nyolc évtized távlatából úgy látom, hogy a német jog e rendelkezésének recepciója azon látványos lépések közé tartozott, amelyekkel az ország az Ausztriától való eltávolodást kívánta szemléltetni.

Végül egy nézetem szerint fontos eljárás szervezeti rendelkezést tartalmazott a védjegy-ügyi peres és nem peres eljárás tárgyában kiadott 19.751/1933 K.M. sz. rendelet. Eszerint a kereskedelmi és iparkamarák határozatai elleni fellebbezések elbírálása – a Kereskedelemügyi Minisztériumtól – a Szabadalmi Bíróság hatáskörébe került. A Szabadalmi Bíróság első fokon hozott végzései ellen pedig a m. kir. Kúriához lehetett „felfolyamodást” benyújtani. Ez utóbbi öttagú, rendes bírásból álló tanácsban határozott.

Az 1890. évi védjegy törvény közel nyolcvan esztendeig volt hatályban. Ez nemcsak több emberi generációt jelentett, de a magyar történelem teljesen eltérő időszakait is: 1914-ig gazdasági virágkorszak, 1920 után a trianoni traumát és a megcsönkített ország vergődését a talpra állás érdekében, 1945 után pedig a szovjet típusú politikai és gazdasági rendszert.

E hosszú és többnyire problémáktól terhelt időszak védjegygyakorlatát három szerző művei alapján lehet rekonstruálni:

- az első húsz esztendő gyakorlatáról *dr. Nagy Sándor* és *dr. Szarka István*¹³ kommentárja tájékoztat, amelyet az utódok még évtizedek múltán is sokra tartottak;
- a két világháború közötti joggyakorlatot *dr. Bányász Jenő*¹⁴ foglalta össze, súlyponttal a kamarai juryk, valamint a választott bíróságok döntésein;
- a szocialista államosításokat követő idők lajstromozási gyakorlata pedig *dr. Bognár Istvánné*¹⁵ monográfiájából ismerhető meg.

¹² *Dr. Beck Salamon*: Magyar védjegy jog. Budapest, 1934, p. 60.

¹³ *Dr. Nagy Sándor, dr. Szarka István*: A magyar védjegy törvények magyarázata. Budapest, 1910.

¹⁴ *Dr. Bányász Jenő*: Védjegyoltalom. Tisztességtelen verseny. Budapest, 1928.

¹⁵ *Dr. Bognár Istvánné*: Árujelzők, védjegyek, eredet-megjelölések. Budapest, 1969, p. 134, 145, 152, 170, 172.

Elméleti igényű monografikus feldolgozásra *dr. Beck Salamon*¹⁶ vállalkozott, aki jogösszehasonlító alapon elemzi a magyar védjegyjogot német (*Kohler, Reimer, Ullmer*) és osztrák (*Abel, Adler*) szerzők álláspontját idézve, esetenként vitatkozva velük.

Magam¹⁷ az 1945–1969 közötti évek korábbi feldolgozása alapján úgy értékelem ezt az időszakot, hogy bár az 1890. évi törvény hatályban volt, annak értelmezése-alkalmazása lényegesen eltért mind a korábbi, mind a mostani joggyakorlattól, hiszen a magyar védjegyjogosultak állami vállalatok vagy szövetkezetek voltak, ezáltal pedig a védjegy funkciói is megváltoztak: a védjegy belföldön nem volt versenyeszköz, hanem alapvetően exportcélokat szolgált.

¹⁶ *Beck*: i. m. (12)

¹⁷ *Dr. Vida Sándor*: Védjegyek és védjegyügyek 1945–1969 között. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évf. 5. sz., 2011. október, p. 75.